

BIBLIOTECA: SCENARIILE NOI PROVOCATE DE SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ

Victor PETRESCU, dr. conf. universitar,
director BJ „Ion Heliade Rădulescu”, Târgoviște

Biblioteca a aparținut și aparține în continuare comunității intrând, de-a lungul timpului, în tradiția culturală a popoarelor. Drumul cărții a fost strâns legat de cel al bibliotecii. Sintetizând acest parcurs, bibliologul Dan Simonescu, membru de onoare al Academiei Române, afirma: „Cartea și biblioteca sunt două noțiuni în perfectă armonie, care trăiesc bine una lângă alta, ba mai mult se completează în așa fel, încât una fără alta nu poate viețui... Cartea este mijlocul necesar de a trăi, o necesitate vitală pentru omul înzestrat cu pasiunea cunoașterii adevăratului și a noului, pentru acel dotat cu simțul a tot ce este frumos în lume”. Recunoscându-i-se importanța socială, în anul 1972, sub auspiciile UNESCO, se lansa *Charta cărții*, document esențial pentru fundamentarea unei politici culturale moderne. Acesta includea o serie de principii care sintetizau funcțiile cărții în societatea contemporană: fiecare are dreptul să citească, să beneficieze de binefacerile lecturii; cărțile rămân instrumente esențiale ale conservării și difuzării cunoștințelor acumulate în lume; ele sunt indispensabile educației. *Charta cărții* recunoaște că bibliotecile sunt o importantă resursă națională, fiind privite prin prisma calităților lor de serviciu public care „favorizează lectura”, care depozitează și răspândesc informații și cunoștințe din toate domeniile. Maria Moldoveanu, specialist în biblioteconomie, susținea

că: „Nu numai în orașe, dar mai mult în vastele regiuni rurale, de multe ori lipsite de cărți, fiecare școală și fiecare colectivitate trebuie să posede o bibliotecă înzestrată cu personal calificat și cu un buget suficient”. În domeniul profesionalizării bibliotecarilor documentul preconiza un învățământ pe trei niveluri - mediu/tehnic, universitar și postuniversitar, care să formeze personalul necesar pentru toate categoriile de biblioteci. Toate aceste deziderate vizau de fapt facilitarea accesului public la educație prin lectură. Ceea ce nu au putut anticipa redactorii *Chartei* au fost schimbările spectaculoase care au survenit în ceea ce privește destinul cărții și al bibliotecii, schimbări determinate, în primul rând, de modificările survenite în domeniul mijloacelor de comunicare care au dus la diminuarea importanței cuvântului scris. Același Dan Simonescu, cu multe decenii în urmă, afirma: „... Biblioteca viitorului ne introduce metode noi de difuzare a cărților și informare a cititorilor prin informatizarea și automatizarea diferitelor servicii. Bibliotecarul trebuie să fie pregătit din timp pentru schimbare, pentru «șocul viitorului!»”. Analizând acest fenomen în spațiul societății americane, profesorul Alvin Kernan de la Princeton University, în lucrarea *The Imaginary Library*, arată că schimbările survenite în tehnologia comunicațiilor modifică nu numai practicile economice ci și cunoștințele oamenilor. Astfel, apare o „criză a

științei de carte". Unele sondaje arată că circa 13% dintre locuitorii SUA nu știu să citească, iar dintre cei care știu, 60% nu citească de bunăvoie o carte, revistă sau ziar, în schimb ei petrec în medie șapte ore/zi în fața televizorului.

Este evident că lumea se schimbă, omul este din ce în ce mai grăbit, obligat în același timp, să fie din ce în ce mai bine informat. Fiind presat de timp, el va cere să fie servit (informațional) rapid și eficient. De aceea, vechile formule devin greoaie și perimate. Sunt numeroase semnale ale decăderii instituțiilor tradiționale ale tiparului: edituri închise sau înglobate în conglomerate de comunicație; prețurile cărților cresc în permanență; spațiile de depozitare ale bibliotecilor fac față din ce în ce mai greu solicitărilor; sistemul de identificare a informației este greoi și necesită timp (care este foarte prețios). Deci, schimbări structurale sunt de așteptat și în domeniul bibliotecii și al bibliotecarului, ele pornind de la ultima revoluție informațională. În legătură cu această problemă, Burt Nanus, profesor și director al Centrului pentru Cercetarea Viitorului de la Universitatea Carolina de Sud, afirmă că, de-a lungul civilizației umane au existat cinci „**revoluții informaționale**”: 1) *invenția scrisului*; 2) *invenția tiparului*; 3) *introducerea mijloacelor de comunicare în masă*; 4) *inventarea computerului*; 5) *fuziunea dintre computere și telecomunicații*. Pe baza celei de-a cincea revoluții, milioane de oameni au sau vor avea acces la o multitudine de servicii informaționale rapide, relativ ieftine și în contexte variate¹⁴. Se prognozează viitorul în domeniul informației: „*Prin ambițioasele sale proiecte, revoluția în domeniul informației trimite la perspectiva pe termen lung care va avea, cu siguranță, asupra mediului natural și a celui umanizat, efecte dintre cele mai imprevizibile. Semnalele emise de mașini-*

*le informaționale de mâine - computere, aparatură pentru facsimile, camere TV, video, reproducătoare cu disc et caetera, cer canale speciale broad-brand-width channels pentru comunicarea lor eficientă; pentru a se bucura de avantajele acestor canale, asigurate prin sateliți, fibre optice, cablu coaxial, majoritatea țârilor sunt angajate în direcția unor adaptări majore ale propriilor sisteme de comunicare*¹⁵.

Tendința este una clară: indiferent de relația care va exista între industria procesării datelor și industria comunicațiilor, tehnologia ne va furniza noi și extinse capacități pentru mișcarea și distribuirea informației electronice în toate formele dintr-un loc în altul. Specialiștii văd în biblioteca viitorului o bază de date în care informațiile ocupă un spațiu foarte restrâns, sunt excelent indexate și accesibile la comanda oricărei persoane conectate la rețea. Sigur, la început, noile tehnologii vor fi folosite alături de metodele tradiționale de transmitere și asimilare a informațiilor. Esențială în această perioadă apare problema schimbării unor mentalități tradiționaliste care suferă de un anumit imobilism.

Statutul bibliotecilor și al bibliotecarilor se va modifica substanțial. Specialiștii își pun diverse întrebări, pornind chiar de la problema existenței bibliotecii acum, la începutul mileniului III. Dacă răspunsul este afirmativ, se nasc noi întrebări: va fi vorba de același tip de bibliotecă? Ce metode vor trebui aplicate pentru adaptarea profesioniștilor bibliotecii la Impactul mijloacelor electronice?

După opinia profesorului american F.W. Lancaster există două aspecte ale problemei: cum se va implica biblioteca electronică în manipularea materialelor electronice? Dar și manipularea materialelor tipărite, a microformatelor etc., presupunând că materialele de acest

gen reclamă încă procesarea electronică a acestora?

„Dacă la prima întrebare răspunsul este mai complex, deci mai greu de dat, în legătură cu a doua, deja este în curs de desfășurare în activități, bibliotecii, achiziționarea de aparatură electronică și în domeniul circulației și a altor procesări similare”, spune Lancaster.

Conform specialiștilor, se ridică și alte întrebări:

- Va „poseda” oare o bibliotecă o colecție de materiale electronice (bazate pe date pentru care ea plătește anumite drepturi de acces) sau toate bibliotecile vor avea acces egal la toate materialele în baza unei plăți luate ca bază?

- În cea de a doua variantă va mai fi nevoie de bibliotecii?

- Vor fi bibliotecile în măsură să ofere servicii userilor pe care aceștia nu le pot primi mergând direct la bazele de date prin intermediul propriilor terminale?

- Pentru bibliotecile ce vor avea colecții electronice, cum vor fi acestea selectate și actualizate?

- Dacă, bibliotecile nu vor poseda colecții de materiale, probabil acestea nu vor avea nici o responsabilitate pentru controlul bibliografic al materialelor respective. În acest caz, ce organizații își vor asuma competența în direcția acțiunilor de catalogare și indexare?

Desigur, întregul fenomen este unul complex întrucât mutația la nivelul bibliotecilor, de la depozitarea de cărți la depozitarea computerizată, va fi un proces lent și costisitor.

Nici bibliotecarul nu va fi scutit de impactul informatizării, anticipându-se schimbări importante în fizionomia sa funcțională. Bibliotecarul viitorului va fi (probabil) un specialist în informație. El va lucra de la un birou sau de acasă și se va adresa celor ce au nevoie de asisten-

ță în exploatarea surselor informaționale disponibile. În acest fel Lancaster spune că „a consulta pe bibliotecar” va însemna a utiliza un terminal pentru a contacta un specialist în informație. Bibliotecarul va deveni un consultant cu o nouă cunoaștere asupra tehnicilor microelectronice și calculatoarelor. El va înceta să fie un intermediar între puterea culturii sau științei și exploatarea lor, nu mai trebuie să caute și să descopere documentația și informația pentru a o pune la dispoziția celui care o solicită.

Sunt însă și alte păreri care neagă, în anumite domenii, rolul bibliotecarului de mâine. De exemplu, se acreditează ideea că cercetarea literaturii (*literature survey*) în sensul sistematizării, identificării surselor bibliografice și al altor operațiuni similare, va trebui să intre nu în competența bibliotecarului, ci a inovatorilor/inventatorilor. Se sugerează schimbări în forma în care literatura este oferită, indexată, pentru a o face mai accesibilă cercetărilor, apreciindu-se că aceasta ar trebui să fie identificată în funcție de informația în termenii nevoilor userului pentru puncte specifice din procesul inovației, mai degrabă decât de nevoia bibliotecarului, bibliograficianului sau a arhivistului?

Viitorul va duce la extinderea rețelelor computerizate de bibliotecii. În condițiile reducerii costurilor pentru comunicarea datelor va fi posibil pentru tot mai multe biblioteci de dimensiuni reduse să se racordeze la rețelele naționale și internaționale. *Biblioteca se va transforma într-un centru de informare.*

Un astfel de centru comunitar trebuie să reflecte interesele prezente sau posibile ale utilizatorilor ce trebuie luate în considerare, să cerceteze, semnaleze, descrie și difuzeze documente și informații în scopul constituirii unor baze de date care să faciliteze munca intelectuală nu

doar la nivelul indivizilor, ci ca o formă de organizare a informării și documentării întregii comunități⁷.

În opinia noastră, funcțiile lui sunt:

- *cercetarea literaturii* - un proces de căutare într-o anumită colecție de documente (în sens larg documente) care se desfășoară pentru a identifica acele documente ce tratează un anumit subiect;

- *identificarea* (depistarea documentelor) în colecțiile bibliotecii;

- *organizarea și controlul literaturii* prin intermediul unor tehnici de catalogare, indexare, referare (prelucrarea analitică și sintetică a informațiilor fixate în documente);

- *înmagazinarea de lungă durată* a informațiilor în sisteme de regăsire care să permită identificarea rapidă, exhaustivă și multilaterală a informațiilor necesare;

- *utilizarea de criterii de regăsire* a datelor prin definirea unor chei de căutare și acces la informația dorită;

- *activitatea de prezentare și diseminare* (distribuție secundară) a publicațiilor și informațiilor despre publicații, precum și o gamă de servicii (cercetările retrospective, servicii de referință).

De asemenea, centrul de informare comunitară se preocupă de informarea curentă, continuă, ce valorifică informația publică după un anumit profil de interes. Un astfel de serviciu va fi interesant pentru firme în special, în relație cu produsele, exportul și schimbarea condițiilor pieței. Serviciul mai poate fi de o mare utilitate cercetătorilor, profesorilor, politicienilor și celor din administrație, cu condiția să funcționeze corect.

Activitatea acestuia se poate rezuma la:

- *serviciul de informare curentă* (noi standarde, produse din diverse ramuri);

- *informații* (liste de articole importante, comentate și adnotate etc.). In-

formația cu valoare adăugată este o altă zonă în care serviciile tradiționale ale bibliotecii publice se extind, deoarece ea presupune interpretări și comparații între diverse surse. Acest fapt cere asistență de specialitate;

- *selecție de legături* (spre site-uri Web, pentru a satisface diversitatea nevoilor de informare locală).

Ele impun eforturi și preocupări în vederea identificării funcțiilor pe care biblioteca, centrul de informare, le pot îndeplini într-o societate, în care comunicarea de natură electronică devine principalul canal de informare.

Scenarii s-au făcut, unele chiar s-au realizat sau sunt posibile din punct de vedere tehnic. Astfel se proiectează o „bibliotecă” de discuri video, depozitate la o reședință centrală și solicitată de cei interesați prin terminalele pe care le dețin. Capetele multiple de redare vor permite mai multor utilizatori să aibă acces la același disc, simultan (deci, la aceeași informație). Astfel, din multitudinea acestora, fiecare utilizator poate cere atât cât dorește, într-o diversitate de limbaje, la nivelul care corespunde vârstei, sferei de preocupări și gradului pregătirii sale.

Mai mult decât atât, în anii '80 cercetătorul japonez Yoneji Masuda⁸ proiecta o infrastructură socio-informațională care ar fi cuprins producția, transportul, serviciile, medicina, învățământul, locuințele, activitatea de conducere. Se prevedea pentru Japonia o „*industrie a cunoștințelor*” la nivel național. Același cercetător introducea termenul de „*utilitate informațională globală*” (global information utility), imaginându-și construirea unei infrastructuri folosind unitar și integrat calculatoare, rețele și sateliți de comunicații. Calitatea fundamentală a sistemului ar consta în aceea că orice cetățean al lumii ar putea obține toate informațiile

necesare, rapid, comod și ieftin, în orice loc de pe planetă și în orice moment.

Viitorul aparține informaticii și este clar că cel care „va pierde trenul” va fi departe de dezvoltare și emancipare. Biblioteca rămâne, după părerea noastră, o instituție viabilă încă și în acest al treilea mileniu. Desigur, ea va arăta cu

totul altfel, fiind imperativă recuperarea eficientă și rapidă a rămănelor în urmă din acest domeniu ce presupune eforturi considerabile, atât financiare, cât și profesionale sau manageriale. Cu toate greutățile, din momentul în care va fi construit, sistemul informațional național își va dovedi eficiența⁹.

NOTE:

1. În *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca. Contribuții la istoria culturii românești*. Volum îngrijit de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2002, p. 15;
2. Moldoveanu, Maria, *Biblioteca viitorului*, în: Biblioteca, nr. 6-7-8, 1995, p. 161;
3. Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 17;
4. Cf. Nanus, Bart, *Information Science and the Future*, in: Bulletin of the American Society for Information Science, vol. II, March, 1976;
5. Bârliba, Maria Cornelia, *Paradigmele comunicării*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 174;
6. Lancaster, F. W., *Towards Paperless Information Systems*, New York, Academic Press, 1978, p. 154;
7. Cf. Gantz, Carole; Godhar, J., *The Role of Scientific Communication in the Process of Technological innovation*, in: Information News and Sources, vol. 7, oct. 1975;
8. Masuda, Yoneji, *The Information Society as Post-industrial Society*, I.I.S., Tokyo, Japan, 1980, p. 84;
9. Sachelarie, Octavian Mihail, *De la mentalitatea bibliofagă la Evenimentul zilei*, Piștești, Editura Paralela 45, 1997, p. 99.

ANDRAGOGIA: CUM SĂ ÎNVEȚI CA SĂ ÎNVEȚI

Tatiano COȘERIU,
director adjunct BIA

Învățarea adulților este un ansamblu de activități care le asigură obținerea studiilor pe parcursul vieții, adaptarea lor la schimbările din mediul profesional și social, dezvoltarea creativității ca subiect al procesului de învățămînt. Aceste activități includ formele tradiționale și inovaționale de învățare (autoinstruire, pregătirea profesională inițială, la distanță, cu frecvență redusă, formarea

profesională formală și neformală), determinate de necesitățile sociale, economice și pedagogice devenind o condiție a societății democratice și deschise. Concomitent, este și o parte componentă a procesului de globalizare, o politică națională de dezvoltare și schimbare a societății.

Necesitatea învățării, instruirii permanente este invocată de mult timp, în